

CAPITOLUL 1

Principiile fundamentale ale procesului civil

Principiile fundamentale ale procesului civil cunosc o reglementare expresă și distinctă în cadrul Titlului preliminar din **Noul Cod de procedură civilă - Legea nr. 134/2010**¹, republicată² conform art. 80 din **Legea nr. 76/2012** pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă³, cu modificările și completările ulterioare intervenite prin **O.U.G. nr. 44/2012**⁴, **Legea nr. 206/2012**⁵, **O.U.G. nr. 4/2013**⁶ (aprobată cu modificări prin **Legea nr. 214/2013**⁷) și prin **Legea nr. 72/2013**⁸.

---

¹ Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 485 din 15 iulie 2010.

² Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 545 din 3 august 2012. Potrivit art. 80 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, în termen de 3 luni de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedura civilă și actele normative prevăzute la art. 23, 25, 28, 31-36, 38, 40, 41, 43, 45, 47-49, 51, 52, 54, 56, 58, 59, 61, 63, 65, 69 și 73 vor fi republicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, dându-se textelor o nouă numerotare.

³ Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 365 din 30 mai 2012.

⁴ O.U.G. nr. 44/2012 privind modificarea art. 81 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 606 din 23 august 2012.

⁵ Legea nr. 206/2012 pentru aprobarea O.U.G. nr. 44/2012 privind modificarea art. 81 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru completarea unor acte normative conexe, publicată în Monitorul Oficial nr. 762 din 13 noiembrie 2012.

⁶ O.U.G. nr. 4/2013 privind modificarea Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe, publicată în Monitorul Oficial nr. 68 din 31 ianuarie 2013.

⁷ Legea nr. 214/2013 pentru aprobarea O.U.G. nr. 4/2013 privind modificarea Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe, publicată în Monitorul Oficial nr. 388 din 28 iunie 2013.

⁸ Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități contractante, publicată în Monitorul Oficial nr. 182 din 2 aprilie 2013.

În noua reglementare unitară, legiuitorul grupează în cadrul dispozițiilor privind principiile fundamentale ale procesului civil aspectele referitoare la accesul liber la justiție, dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil, principiul legalității, egalității, dreptul la apărare, principiul contradictorialității etc.¹.

Prin art. 20 NCPC legiuitorul impune pentru judecător obligația respectării principiilor fundamentale. Astfel, judecătorul are îndatorirea să asigure respectarea și să respecte el însuși principiile fundamentale ale procesului civil, sub sancțiunile prevăzute de lege.

§1. ACCESUL LIBER LA JUSTIȚIE

Potrivit art. 21 „*Accesul liber la justiție*” din Constituție orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime (alin. 1), drept ce nu poate fi îngădit în exercitarea sa de nicio lege (alin. 2), ceea ce semnifică că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social. Având o sursă constituțională acest principiu fundamental al procesului civil este reglementat prin art. 5 NCPC - „*Îndatoririle privind primirea și soluționarea cererilor*” care dispune că judecătorii au îndatorirea să primească și să soluționeze orice cerere de competența instanțelor judecătorești, potrivit legii. Niciun judecător nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă. În cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității. Este interzis judecătorului să stabilească

---

¹ Procesul civil este guvernat de principiile disponibilității, contradictorialității și publicității dezbaterilor, inclusiv de principiul respectării dreptului la apărare. Principiile menționate sunt o componentă a dreptului la un proces echitabil, consacrat prin dispozițiile art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, potrivit cu care, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Principiul disponibilității semnifică posibilitatea părților de a dispune cu privire la obiectul procesului și de mijloacele procesuale de apărare a acestui drept, ceea ce înseamnă că judecătorul nu poate soluționa un litigiu decât în raport de limitele investiției de către părțile litigante. La rândul său, contradictorialitatea dezbaterilor este un principiu fundamental al dreptului procesual civil, întrucât impune judecătorului obligația de a pune în dezbateră contradictorie a părților toate elementele de care depinde soluționarea cauzei. Încălcarea acestor principii semnifică încălcarea însăși a substanței dreptului la apărare și pune instanța de recurs în imposibilitate de a exercita controlul judiciar - I.C.C.J., secția civilă și de proprietate intelectuală, decizia nr. 6376 din 23 septembrie 2011 - www.scj.ro.

dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță în cauzele ce îi sunt supuse judecății.

Accesul la justiție trebuie să fie asigurat în mod *efectiv și eficace*. Necesitatea asigurării unui acces efectiv la justiție nu poate fi considerată însă ca reprezentând un obstacol pentru instituirea, prin lege, a unor condiții pentru cei care doresc să supună cauza lor judecății instanțelor judecătorești, așa cum sunt taxele judiciare de timbru. Sub acest aspect, Curtea constituțională a statuat constant că prestațiile judecătorești nu trebuie și nu pot fi în toate cazurile gratuite. Așa cum s-a statuat prin numeroase decizii art. 21 din Constituție nu instituie nicio interdicție cu privire la taxele în justiție, fiind legal și normal ca justițiabilii care trag un folos nemijlocit din activitatea desfășurată de autoritățile judecătorești să contribuie la acoperirea cheltuielilor acestora, taxa de timbru fiind o modalitate de acoperire, în parte, a cheltuielilor pe care le implică serviciul public al justiției. De altfel, contribuția justițiabilului poate fi recuperată de la partea care cade în pretenții. Așadar regula este aceea a timbrării acțiunilor în justiție, excepțiile fiind posibile numai în măsura în care sunt stabilite de legiuitor. Astfel, *accesul liber la justiție nu poate să fie considerat îngrădit prin stabilirea unor taxe de timbru*. Accesul liber la justiție nu echivalează cu gratuitatea serviciului prestat de instanțele judecătorești, legiuitorul având deplina legitimitate constituțională de a impune taxe judiciare de timbru fixe sau calculate la valoare în funcție de obiectul litigiului, atât timp cât ele apar ca fiind rezonabile¹.

---

¹ Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa, respectiv prin Decizia nr. 832 din 11 octombrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 824 din 7 decembrie 2012 și Decizia nr. 54 din 12 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 163 din 26 martie 2013, că echivalentul taxelor judiciare de timbru este integrat în valoarea cheltuielilor stabilite de instanța de judecată prin hotărârea pe care o pronunță în cauză, plata acestora revenind părții care cade în pretenții. În același sens este, de altfel, și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin care s-a statuat că o caracteristică a principiului liberului acces la justiție este aceea că el nu este un drept absolut (Hotărârea din 28 mai 1985, pronunțată în Cauza Ashingdane împotriva Regatului Unit al Marii Britanii, paragraful 57). Astfel, acest drept, care cere prin însăși natura sa o reglementare din partea statului, poate fi subiectul unor limitări, atât timp cât nu este atinsă însăși substanța sa. De asemenea, Curtea Constituțională a statuat că, potrivit prevederilor O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 327 din 25 aprilie 2008, justițiabilii pot obține scutiri, reduceri, amânări sau eșalonări de la plata taxelor judiciare de timbru, în acest sens fiind, de exemplu, Decizia nr. 722 din 2 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 547 din 2 august 2011. Așadar, chiar dacă partea care a inițiat procesul a trebuit să plătească taxa judiciară de timbru, în condițiile în care obține o hotărâre favorabilă, partea adversă va fi nevoită să plătească cheltuielile de judecată care includ și taxa judiciară de timbru. Totodată, așezarea justă a sarcinilor fiscale presupune obligarea, în egală măsură, a tuturor dobânditorilor unor drepturi reale la plata taxelor judiciare de timbru, diferențiat în raport cu valoarea obiectului transferului dreptului real, atunci când titlul este obținut prin intermediul organului judiciar. Referitor la încălcarea principiului egalității, Curtea constată că dispozițiile legale criticate se aplică tuturor persoanelor aflate în aceeași situație juridică, fără discriminări - Curtea Constituțională, Decizia nr. 480/2013, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 60 din 23.01.2014.

§2. DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL, ÎN TERMEN OPTIM ȘI PREVIZIBIL

Potrivit art. 21 alin. 3 din Constituție părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, iar conform art. 6 NCPC orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege. În acest scop, instanța este datoare să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecății. Dispozițiile alin. 1 se aplică în mod corespunzător și în faza executării silite¹.

Dreptul la judecarea cauzei în mod echitabil presupune respectarea principiilor fundamentale ale oricărui proces, între care și principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare, ambele asigurând *egalitatea deplină a părților în proces*. Contradictorialitatea, legată de garanția egalității armelor, impune judecătorului să vegheze ca orice element susceptibil să influențeze soluția privind litigiul să facă obiectul unei dezbateri contradictorii între părți. Deseori, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat faptul că dreptul la un proces echitabil impune să fie respectat dreptul fiecărei părți să-și pledeze cauza în aceleași condiții care să nu o dezavantajeze în mod semnificativ față de partea adversă.

Noțiunea de proces echitabil și respectarea unui *termen rezonabil* de soluționare a unei cauze. Caracterul rezonabil al unei proceduri se analizează² în funcție de cir-

---

¹ Caracterul unitar al procesului civil impune respectarea garanțiilor ce caracterizează dreptul la un proces echitabil atât în faza judecății, cât și a executării silite, cea mai importantă dintre aceste garanții fiind „*dreptul la un tribunal*” în sensul art. 21 din Constituție și al art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adică liberul acces la o instanță independentă și imparțială, stabilită prin lege, și controlul actelor efectuate în ambele faze ale procesului de către instanțele judecătorești. În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a statuat în jurisprudența sa că dreptul la un tribunal garantat de art. 6 alin. 1 din Convenție ar fi iluzoriu dacă ordinea juridică internă a unui stat contractant ar permite ca o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie să rămână inoperantă în detrimentul unei părți. Executarea unei sentințe, a oricărei instanțe, trebuie considerată ca făcând parte integrantă din „*proces*” în sensul art. 6 (cauzele SC Ruxandra Trading împotriva României, 2007, Hornsby împotriva Greciei, 1997) - Curtea Constituțională, Decizia nr. 458/2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 256 din 17.04.2009.

² CEDO a fixat cele două momente care trebuie luate în considerare pentru a determina durata unei proceduri, respectiv caracterul său rezonabil sau nerezonabil. Aprecierea se face asupra ansamblului procedurii, adică asupra întregului proces, în toate fazele sale, ceea ce conferă mai multă rigoare realizării unei durate rezonabile. Astfel, în materie civilă, „*dies a quo*” începe să curgă de la data sesizării jurisdicției competente, dar el include și durata procedurii administrative prealabile, atunci când sesizarea jurisdicției este precedată de un recurs prealabil, obligatoriu. În opinia Curții caracterul rezonabil al duratei unei proceduri se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei și de criteriile consacrate de jurisprudența sa, în special, în funcție de complexitatea speței, comportamentul reclamantilor și cel al autorităților competente - I.C.C.J., secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 14 din 10 ianuarie 2012 - www.scj.ro.